

RAPORT
Warszawa, październik 2021

Jak się zmieniła edukacja zdalna w czasie pandemii COVID-19

Grzegorz Cątek

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

CENTRUM
WSPÓLPRACY
IDIALOGU

EDUKACJA ZDALNA

W czasie pandemii COVID-19 w systemie edukacji można wyróżnić kilka okresów:

- ◆ od 11 marca 2020 do 24 marca 2020 – okres zawieszenia pracy w publicznych i niepublicznych jednostkach systemu oświaty;
- ◆ od 25 marca 2020 do 26 czerwca 2020 (czyli do końca roku szkolnego 2019/2020) – **I okres** nauczania zdalnego;
- ◆ od 1 września 2020 (czyli od początku roku szkolnego 2020/2021) do 3 stycznia 2021 – **II okres** nauczania zdalnego;
- ◆ od 18 stycznia 2021 do 30 maja 2021 – **III okres** nauczania zdalnego.

CELE

Celem prowadzonych badań było poznanie opinii rodziców uczniów na temat nauczania zdalnego w czasie pandemii COVID-19, w szczególności na temat form edukacji zdalnej, problemów z nią związanych oraz jej dobrych stron.

METODOLOGIA

Badania zostały przeprowadzone wśród rodziców dzieci w wieku szkolnym, z wykorzystaniem ankiety internetowej (technika CAWI), w której oprócz pytań zamkniętych znalazło się miejsce na swobodną wypowiedź badanego. Przeprowadzone zostały cztery badania według tego samego kwestionariusza:

Badanie 1 „Rodzice o miesiącu zdalnej szkoły”

- ◆ termin realizacji: 24–27.04.2020;
- ◆ liczba badanych (N): 8250;
- ◆ liczba wypowiedzi swobodnych: 2530.

Badanie 2 „Rodzice o zdalnej edukacji – przed nowym rokiem szkolnym”

- ◆ termin realizacji: 27–31.08.2020;
- ◆ liczba badanych (N): 2880;
- ◆ liczba wypowiedzi swobodnych: 681.

Badanie 3 „Rodzice o zdalnej szkole – jesień 2020”

- ◆ termin realizacji: 27.11–1.12.2020;
- ◆ liczba badanych (N): 4003;
- ◆ liczba wypowiedzi swobodnych: 1134.

Badanie 4 „Rodzice o zdalnej szkole na koniec roku szkolnego 2020/2021”

- ◆ termin realizacji: 19–25.06.2021;
- ◆ liczba badanych (N): 5012;
- ◆ liczba wypowiedzi swobodnych: 1462.

PIERWSZY OKRES EDUKACJI ZDALNEJ

Ten okres można podzielić na kilka mniejszych odcinków.

Marzec 2020

To czas zawieszenia pracy szkół oraz powrotu do nich pod koniec marca w nowej formule – zdalnej.

Cechy charakterystyczne tego okresu:

- ◆ dezorientacja i niepewność rodziców, uczniów i nauczycieli;
- ◆ brak wiedzy (o pandemii) i brak informacji (ile to może potrwać, jak ma dalej wyglądać nauczanie).

Kwiecień 2020

To czas zamknięcia w domach (były zamknięte parki, lasy, a dzieci nie mogły same wychodzić z domu) i nadziei – że potrwa to tylko kilka tygodni.

Cechy charakterystyczne tego okresu:

- ◆ podstawowa strategia: przeczekać ten czas;
- ◆ dominujące formy nauki to zlecenie zadań do wykonania, stron z podręczników do przeczytania, prac do wykonania samodzielnie przez uczniów;
- ◆ obciążenie dzieci nauką – nauczyciele zadawali zadania, prace, strony do przeczytania, ale nie koordynowali tego, co skutkowało nierównym obciążeniem uczniów pracą oraz wieloma godzinami spędzonymi na nauce (w wymiarze większym niż przed pandemią);
- ◆ przerzucenie obowiązków nauczycieli na rodziców – stąd ich duże przeciążenie;
- ◆ problemy domowe związane z organizacją nauki w domu (brak sprzętu komputerowego, brak dobrego połączenia internetowego, brak komfortowego miejsca do nauki);
- ◆ zerwanie relacji szkoła – uczniowie (problem „zagubionych uczniów”);
- ◆ zerwane relacje rówieśnicze (brak możliwości spotkania się na żywo);
- ◆ skutek: zmęczenie, znużenie rodziców i dzieci.

Maj–czerwiec 2020

Okres urządzania się w nowej rzeczywistości, przyzwyczajania się do nauczania zdalnego.

Cechy charakterystyczne tego okresu:

- ◆ podstawowa strategia: wyczekiwanie na koniec roku szkolnego (z nadzieją, że od września będzie już normalnie);
- ◆ powszechna pomoc rodziców w nauce oraz sprawdzianach – problem braku realnej oceny uczniów;
- ◆ oceny „empatyczne” – ocenianie uczniów z pobłażaniem.

DRUGI OKRES EDUKACJI ZDALNEJ

Ten okres można podzielić na kilka mniejszych odcinków.

Wrzesień 2020

Okres niepewności związany z powrotem do szkoły, ale jednocześnie z poczuciem braku pewności, co będzie dalej.

Cechy charakterystyczne tego okresu:

- ◆ „sprawdzianoza” – nauczyciele chcieli sprawdzić, czego uczniowie nauczyli się w okresie edukacji zdalnej;
- ◆ „brak czasu” na odbudowanie relacji we wspólnotach klasowych i szkolnych.

Październik 2020

Okres hybrydowy – kiedy coraz większa część szkół uczyła się hybrydowo lub zdalnie.

Cechy charakterystyczne tego okresu:

- ◆ przygotowywanie się na ponowną edukację zdalną – chęć przerobienia jak największej partii materiału (na zapas);
- ◆ przygotowywanie się na ponowną edukację zdalną – chęć postawienia jak największej „prawdziwych” ocen (na żywo).

Listopad–grudzień 2020

To okres, kiedy staje się jasne, że trzeba nauczyć się pracować zdalnie.

Cechy charakterystyczne tego okresu:

- ◆ podstawowa strategia szkół: „dociśnięcie” uczniów. Przeciwnieństwo wiosny: żadnej taryfy ulgowej w egzekwowaniu od uczniów obowiązków, żadnej taryfy ulgowej w ocenianiu;
- ◆ dominujące formy nauki to lekcje online prowadzone w czasie rzeczywistym – co odciążało rodziców;
- ◆ w ocenianiu – przeciwnieństwo ocen empatycznych, nowe zjawisko – „zoomterror”;
- ◆ skutek: największe zmęczenie, znużenie, pojawienie się objawów depresji u uczniów i ich rodziców.

TRZECI OKRES EDUKACJI ZDALNEJ

Ten okres można podzielić na dwa mniejsze odcinki.

Styczeń–marzec 2021

Okres „nowej normalności”.

Cechy charakterystyczne tego okresu:

- ◆ strategia postępowania: rutyna szkolna, ale w nowych warunkach;
- ◆ próba powrót do przedpandemicznej normy, czyli działania jak przed pandemią – takiego samego wymagania od uczniów wypełniania obowiązków, układania takiego samego planu lekcji;
- ◆ do przedpandemicznej normy wracają lekcje – są ciekawe lub nudne – w zależności od nauczycieli i ich umiejętności dydaktycznych;
- ◆ „nowa normalność” – ta sama szkoła, ale różnica polega na tym, że zajęcia nie są prowadzone w budynku szkoły, ale online.

Kwiecień–maj 2021

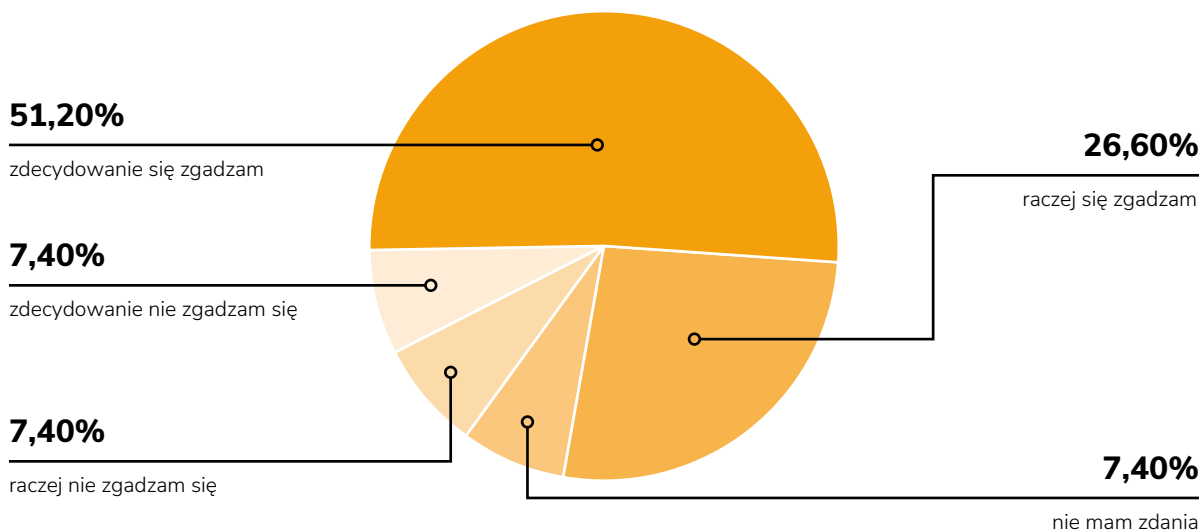
Okres przygotowań do powrotu do normalnej nauki.

Cechy charakterystyczne tego okresu:

- ◆ strategia postępowania: byle doczekać do końca maja i normalnej nauki;
- ◆ okres refleksji – gdy specjaliści, rodzice, a także uczniowie zwracali uwagę, aby powrót na kilka ostatnich tygodni roku szkolnego do normalnego nauczania był czasem nie „sprawdzianozy”, ale przede wszystkim odbudowania relacji rówieśniczych, odbudowywania wspólnot klasowych, szkolnych.

Wyniki – czerwiec 2021

Po wakacjach nauczyciele powinni skoncentrować się przede wszystkim na integracji klasy - odbudowywaniu relacji rówieśniczych pomiędzy uczniami.

PARADOKS PRZEJŚCIA Z NAUKI PRZEZ ZADAWANIE NA NAUKĘ ONLINE

W pierwszych miesiącach nauczania zdalnego (wiosną 2020) dominującą formą nauczania było zlecenie zadań do wykonania, stron z podręczników do przeczytania, prac do wykonania samodzielnie przez uczniów.

Jesienią 2021 (i później) nastąpiła wyraźna zmiana w formach nauczania zdalnego. Dominować zaczęło prowadzenie lekcji szkolnych online w czasie rzeczywistym. Oznaczało to, że szkoły układały normalny (jak przed pandemią) plan lekcji, a uczniowie mieli obowiązek uczestniczyć w lekcjach – z tą różnicą, że odbywały się one nie w budynku szkoły, ale przez internet.

Zmianę form nauczania pomiędzy wiosną 2020 a jesienią 2020 można ocenić pozytywnie. Jednak wiąże się z nią **ważny paradoks dotyczący uboższych rodzin i rodzin wielodzietnych.**

Wiosną 2020, kiedy lekcji online było stosunkowo niewiele, braki sprzętu komputerowego czy dobrego dostępu do internetu nie były tak dokuczliwym problemem – nawet w przypadku posiadania jednego komputera w domu kilkoro rodzeństwa mogło mieć tak rozplanowane korzystanie z niego, że udawało się wszystkim odrobić na bieżąco zadane lekcje.

Przez pół roku (od marca do września 2020) sytuacja sprzętowa wielu rodzin znacznie się poprawiła – za sprawą programów pomocowych i akcji organizowanych przez władze państwowe i samorządowe oraz organizacje pozarządowe.

Jesienią 2020 okazało się, że działania te były niewystarczające wobec powszechnego przejścia szkół na naukę online – zwłaszcza w odniesieniu właśnie do rodzin wielodzietnych. O ile bowiem wiosną 2020 rodzina z trójką czy czwórką dzieci mogła poradzić sobie, ucząc się z wykorzystaniem jednego komputera, o tyle prowadzenie lekcji online w trybie synchronicznym spowodowało, że wszystkie dzieci w jednym czasie musiały połączyć się z nauczycielem – każde z dzieci powinno zatem mieć własny komputer i najlepiej własny pokój.

PARADOKS:
postęp – przejście polskiej szkoły na naukę online zdecydowanie
utrudniło możliwość korzystania z niej dzieciom w rodzinach
ubogich, a szczególnie w rodzinach wielodzietnych!

JAK RODZICE OCENIAJĄ CAŁY OKRES EDUKACJI ZDALNEJ?

W czwartym badaniu (czerwiec 2021) rodzice mieli możliwość podsumowania całego okresu edukacji zdalnej poprzez dokończenie następującego zdania:

EDUKACJA ZDALNA TO...

Grafika przedstawia najczęściej pojawiające się odpowiedzi.

- ◆ Określenie negatywne
- ◆ Określenie neutralne
- ◆ Określenie pozytywne

REALIZACJA BADAŃ I OPRACOWANIE WYNIKÓW

Grzegorz Całek
Instytut Stosowanych Nauk Społecznych UW

PRZECZYTAJ WIĘCEJ

Całek, G. (2021). Wyzwania edukacji zdalnej przed jakimi stoją dzieci – perspektywa rodziców. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 20(2), 116–144.

Całek, G. (2021). Rodzice i nauczyciele o problemach pierwszych trzech miesięcy edukacji zdalnej. W: A. Mikołajczak, R. Chęciński (red.), *Wyzwania edukacyjne i psychologiczne okresu pandemii* (s. 10–28), Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.

KONTAKT

**Grzegorz
Całek**

g.calek@uw.edu.pl

grzegorzcalek.pl

**Instytut Stosowanych
Nauk Społecznych
Uniwersytetu
Warszawskiego**

isns@isns.uw.edu.pl

isns.uw.edu.pl

facebook.com/ISNS.UW

**Centrum Współpracy
i Dialogu
Uniwersytetu
Warszawskiego**

kontakt@cwid.uw.edu.pl

cwid.uw.edu.pl

facebook.com/CWiDUW